

Gelukszoekers

Ilja Leonard Pfeijffer

Gelukszoekers

Uitgeverij De Arbeiderspers
Amsterdam · Antwerpen

Copyright © 2015 Ilja Leonard Pfeijffer

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van bv Uitgeverij De Arbeiderspers, Amsterdam. *No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from BV Uitgeverij De Arbeiderspers, Amsterdam.*

Omslagontwerp: J. Tapperwijn
Omslagillustratie: Reuters/Juan Medina

ISBN 978 90 295 0678 6 / NUR 320

www.arbeiderspers.nl

Inhoud

Brief aan Europa 7
Inleiding

18 18
Gedicht uit Idyllen

Fatou yo 21
Tweede intermezzo uit La Superba

Lampedusa 69
Songtekst

Alleen de doden zijn hier welkom 71
Columns uit nrc.next en een reportage uit Vrij Nederland

Brief aan Europa

Genua, 5 oktober 2015

Madame,

U herinnert zich, zoals u zich alles herinnert, dat u als meisje speelde op het strand van het land in Noord-Afrika waar u bent geboren. U had bloemen geplukt in de tuin van uw vader, koning Agenor, die een zoon was van Libya en de god van de zee. U hield van de zee. U houdt nog steeds van de zee. Hij doet u denken aan uw grootvader. U vlocht kransen voor hem van de bloemen die u in een rieten mand naar het water had gebracht terwijl de ritse-lende golfjes speelden met uw tenen. Er verscheen een stier op het strand. U schrok. Maar u rende niet weg, want bang bent u nooit geweest en het beest fascineerde u. Het was een magnifiek dier, groter dan elke stier die u ooit eerder had gezien. Voorzichtig liep u op hem af. Hij keek u aan met een kalme, zachtaardige blik in de ogen en boog zijn hoofd. Zijn majestueuze hoorns blonken in de zon. Zachtjes aaide u hem over zijn voorhoofd. Hij neeg naar uw schoot. U streelde zijn stierennek, zijn kolossale kwabben en robuuste schonken. U voelde zijn dierlijke, om niet te zeggen goddelijke kracht, maar hij was zo mak als een lammetje. U rende om uw mand met bloemen te halen en

vlocht kransen om zijn hoorns. Hij zakte door zijn knieën en keek u aan alsof hij u uitnodigde. U klom op zijn rug. Hij verhief zich en liep een rondje met u over het strand. U vond het machtig mooi. U slaakte kreetjes van opwinding, zoals meisjes van goede komaf dat in die lang vervlogen tijden plachten te doen. Maar toen liep hij met u op zijn rug de zee in. Voordat u besepte wat er gebeurde, begon hij te zwemmen. Met één hand klampte u zich vast aan zijn nek en met de andere hield u uw mandje bloemen stevig tegen u aan geklemd. Vertwijfeld keek u om naar de kust van Noord-Afrika, die langzaam uit het zicht verdween. Na een tocht van dagen doemde er land op aan de horizon. Het was de kust van Kreta. Hij bracht u aan wal en toonde zijn ware aard. Hij was Zeus, de oppergod zelve. Hij veranderde zichzelf in een adelaar en bezat u in een wilgenbos naast een bron. Negen maande later baarde u drie zonen; Minos, Rhadamanthys en Sarpedon, die zouden opgroeien tot de wijste mannen op aarde. Zo is het begonnen. Weet u dat nog? Natuurlijk weet u dat nog. U weet alles nog.

Herinneren is uw corebusiness. Ik zou het niet over mijn hart kunnen verkrijgen om enige dame oud te noemen en ik zou terugdeinzen voor ieder woord dat zou kunnen suggereren dat u uw jeugd achter u hebt gelaten, want ik houd van u en zou niets liever willen geloven dan dat u eeuwig jong bent, maar u bent elke leeftijd voorbij en hebt zelfs de onsterfelijke Griekse goden overleefd. In de wereld is alleen de zee ouder dan u. U leeft van uw verleden. U verkoopt uw herinneringen. Miljoenen en miljoenen toeristen uit de nieuwe werelden van Azië en Amerika bezoeken uw boudoirs als een pretpark. De vergeelde foto's van uw glorie dagen, uw jeugdig optimisme en uw verdriet, uw ontdekkingen en uw oorlogen in uw beduimelde albums

worden gekoesterd en vermarkt als erfgoed. Uw intieme vertrekken van weleer zijn een openluchtmuseum geworden dat onder de voet wordt gelopen door miljarden comfortabele loopschoenen, en de tronies van de onwetende en schaamteloos jonge volkeren grijnzen infantiel in de spiegels van de zalen waar u hebt gedanst in zware jurken die ruisten van besef en verantwoordelijkheid. Ooit bestierde u de wereld, terwijl u uw eigen continent verscheurde en drenkte in bloed. Het verdriet heeft u gekalmeerd en wijzer en voorzichtiger gemaakt met de tijd. U zou veel kunnen vertellen over wat u hebt meegemaakt, maar de wereld heeft u afgeschreven, beschouwt u als irrelevant, heeft u als een lieve, seniele oma in een schommelstoel gezet en opgesloten in een kamer op zolder, van alle gemakken voorzien, en luistert alleen naar u op zondag, uit beleefdheid, terwijl alle ogen afdwalen naar de kunstschaten die u om zich heen hebt verzameld en die de ware reden zijn van het bezoek. Zolang u nog niet bent gestorven, staan ze in de rij voor het Louvre, de Uffizi, de Vaticaanse Musea, om wat nog even van u is alvast te plunderen met hun blik en telefoons op selfiesticks. Het zijn er ontelbaren, duizend maal duizend maal meer dan de barbaren die Rome onder de voet hebben gelopen, en ze doen de oude, breekbare vloeren kraken onder hun massale invasie tot het te laat is om hen nog te stoppen. Het is al te laat. Maar ze betalen ervoor, dus is het goed. U moet wat. Hoewel ik mij ervoor zou wachten u oud te noemen, bent u te oud om uzelf nog te verjongen en om iets anders te doen dan uw herinneringen te exploiteren.

U zit in uw appartement in Brussel en kijkt naar de televisie. De nieuwsbulletins vertonen al maanden dezelfde beelden. Duizenden Afrikanen proberen vanaf de Libi-

sche kust, waar u bent geboren, op gammele, overvolle, nauwelijks zeewaardige boten, met gevaar voor eigen leven, gedreven door wanhoop, met hoop in hun ogen, de zee over te steken die u bent overgestoken. Ze zijn op de vlucht voor oorlogen, onderdrukking en armoede die u zelf hebt veroorzaakt. Velen halen het niet. Ze hebben te weinig water meegekregen en te weinig benzine. Ze zijn met te veel. Het schip maakt water. De golven zijn te hoog. Er zijn te veel golven. Ze hadden gezegd dat het niet ver was. Ze hadden gezegd dat ze gered zouden worden. Ze verdrinken soms met honderden tegelijk. Ze hadden hun het beloofde land beloofd en niet de zee. Maar nu zien zij voor altijd zee met dode ogen. Het is uw zee. De zee die aan uw wieg stond en waarnaar u altijd zo graag terugging om vakantie te vieren met bloemen op uw zomerjurk en teenslippers, nippend van uw cava, prosecco of retsina, is een massagraf geworden.

Duizenden Syriërs, Irakezen en Afghanen proberen gehurkt op de assen van voortrazende vrachtwagencombinaties of verborgen in luchtdicht afgesloten containers of koelcellen, gedreven door wanhoop, met hoop in hun ogen en met gevaar voor eigen leven, de kust te bereiken vanwaar ze Griekenland kunnen zien liggen, het land waar u vrouw bent gemaakt en volwassen werd. Ze zijn op de vlucht voor oorlogen die u zelf hebt veroorzaakt. Velen halen het niet. Er zijn te veel wegen en te veel grenzen en controleposten. Er zijn te veel minuten die uren duren. Ze houden hun adem in van angst en durven nooit meer te bewegen. Er zijn te veel kuilen in de weg. De lading begint te schuiven. De pallets met ingeblikt hondenvoer en kisten ingevroren vis waarachter ze zich verbergen, drukken tegen hun benen, rug en borst. Ze zijn met te veel en er is

niet genoeg zuurstof. Ze stikken met tientallen tegelijk op uw wegen. Op een Grieks strand spoelt een dode kleuter aan. Dat is uw strand, waar u het leven hebt gegeven aan uw drie zonen en waar u altijd met zoveel plezier naar terugkeerde op vakantie met uw badpak met bloemen om liggend in de zon, terwijl er hoog boven u een adelaar overvloog, even nergens aan te hoeven denken en te luisteren naar het klotsen van de zee, de zee.

U zou verwachten dat degenen die het wel halen en uw kusten weten te bereiken, als helden werden onthaald, zoals de mensen sporters als helden onthalen die een zware fysieke en mentale inspanning hebben geleverd. Maar zij komen uit voor de verkeerde landen en de mensen hier zijn geen liefhebbers van hun sport, die tot doel heeft in leven te blijven en te mogen leven zoals de mensen die hen zien op televisie. Dat wordt te serieus. Daar komen angsten en schuldgevoelens bij kijken. Het moet wel amusement blijven. Ze zijn bang dat ze te dichtbij komen en vragen zich af of er wel genoeg televisies zijn om al die vreemdelingen tevreden te stellen. Zelf hebben ze hard moeten werken voor hun televisie en ze zijn bang dat de negers komen om haar af te pakken.

U zou denken dat diegenen die het is gelukt om te ontdekken aan armoede, onderdrukking en oorlog en die het vrije Westen hebben weten te bereiken, als broeders werden omhelsd, zoals wij in 1956 de Hongaren, in 1968 de Tsjechen en in 1989 de Oost-Duitsers als broeders hebben omhelsd die door het IJzeren Gordijn waren gekropen of over de Muur waren geklommen om communistische dictaturen te ontvluchten en zich eindelijk in vrijheid bij ons te voegen. Maar ze hebben de verkeerde namen en de verkeerde kleur. Ze knielen voor de verkeerde God. Ze

zijn met te velen. Niemand kan zoveel broeders aan. Er worden in allerijl nieuwe muren gebouwd en er worden versperringen van prikkeldraad opgetrokken in een poging om hen tegen te houden.

U kijkt naar de televisie in uw peignoir op uw chaise longue en slaat uw magere, bleke, gerimpelde handen voor uw magere, bleke, gerimpelde gezicht. Hoewel het verre van mij zij om u oud te noemen, bent u oud genoeg om te weten dat muren en hekken op uw continent in werkelijkheid open wonden zijn. Ze verdelen en verscheuren u en ze beschermen u niet. U weet dat ze niet helpen. U bent oud genoeg om de geschiedenis van de mensheid te hebben meegemaakt en u weet dat volksverhuizingen nooit vallen tegen te houden zolang de redenen om zich te willen verplaatsen blijven bestaan. U herinnert zich, zoals u zich alles herinnert, hoe u bent uitgevaren op machtige galjoenen, gedreven door de wind in uw zeilen, met honger naar onmetelijke rijkdommen in uw ogen, om het oosten, het westen en het zuiden te koloniseren en te plunderen. U hebt de zonen van Afrika geroofd, vervoerd in overvolle schepen en op een ander continent verkocht als slaven voor plantages. U hebt hun land betreden met laarzen van uw legers en leeggezogen. U betreedt hun land nog steeds met voeten van gretige expats die uit naam van het vrije Westen corrupte lokale bestuurders omkopen en dictators op hun in plassen bloed gestoelde troon houden om olie, goud en diamanten uit de bloedrode aarde te trekken. U herinnert zich hoe u de woestijnen aan uw oostgrens achteloos met een liniaal hebt opgedeeld, dwars door de gevoeligheden van eeuwenoude volkeren heen. U bombardeert hun steden en olijfgaarden nog steeds. U begrijpt heel goed dat de Afrikanen, Syriërs, Irakezen en Afghanen

op de vlucht slaan en een veilig heenkomen zoeken in het paradijselijke museum van herinneringen dat u voor uzelf hebt gebouwd. Het enige wat zij willen is leven zonder de angst dat zij elk moment kunnen sterven. En als ze bereid zijn om hun eigen leven daarvoor op het spel te zetten, zal geen wet, muur of prikkeldraad hen tegenhouden. Ze zullen blijven komen. U weet dat.

U hebt zichzelf ook nooit laten tegenhouden. Ook u hebt armoede, onderdrukking en oorlogen gekend, breek u de bek niet open, misschien wel meer dan wie dan ook, de mensen van tegenwoordig hebben daar geen weet meer van. Miljoenen Italianen, Ieren en andere Europeanen zijn aan het einde van de negentiende en aan het begin van de twintigste eeuw met hun schamele bezittingen in een kartonnen koffer, gedreven door wanhoop, met hoop in hun ogen, op overvolle schepen afgereisd naar de Nieuwe Wereld, waar, zoals werd verteld, de straten geplaveid waren met goud. Tijdens en na de oorlogen op uw continent zijn mensen massaal op de vlucht gegaan, zoals laatst nog met die Tweede Wereldoorlog en nog recenter in het land dat toen nog Joegoslavië heette. U kent het verhaal van de vlucht ook van de andere kant en u weet dat wanhoop altijd sterker is dan een hek.

De geschiedenis van de mens is een verhaal van migratie. Zodra wij op twee benen konden staan, zijn wij gaan lopen. Miljoenen jaren hebben wij gewandeld van onze barkermat in Afrika over savannen, steppen, bergen, moerasen en woestijnen, door de Sinai om Eurazië te bevolken, over de bevroren Beringstraat van Kamtsjatka naar Alaska tot aan Vuurland, van Nova Zembla tot in Australië zijn wij gegaan en het is nooit opgehouden. Toen de Romeinse keizer Hadrianus in zijn memoires, zoals opgetekend door

Marguerite Yourcenar, nadacht over de vraag wat de belangrijkste erfenis zou zijn van de Romeinse cultuur voor uw continent, de wereld en de mensheid, zei hij niet dat het het Colosseum was of de *Aeneis* van Vergilius of het juridische systeem of de militaire organisatie die eeuwenlang de pax Romana had gehandhaafd. Hij zei dat het de wegen waren. Dankzij de verharde straten die de Romeinen voor hun legers hadden aangelegd, kon iedere marskramer, iedere dagloner, iedere werker en dromer van Schotland tot aan Luxor, van Carthago tot aan het Teutoburgerwoud, van Iberië tot aan de Zwarte Zee zich vrij verplaatsen. De Romeinse wegen waren het glasvezelnet van de oudheid, waarover informatie zich verspreidde en waardoor een homogene cultuur kon ontstaan, want waar mensen zich verplaatsen, reizen ook hun gedachten en gevoelens. En alles wat de mensheid heeft voortgebracht, van het vellen van de eerste mammoet tot de bouw van de piramides en de maanlanding, is de vrucht van samenwerking en intensieve uitwisseling van de wildste ideeën. Onze nieuwsgierigheid naar de ander is het geheim van ons succes, zo niet van ons voortbestaan. U weet beter dan wie dan ook hoe belangrijk verplaatsen is, Europa, juist u. U hebt het vrije verkeer van mensen en goederen tot uw grootste project gemaakt, omdat u ziet hoeveel voordeel dat oplevert. U hebt begrepen hoe profijtelijk het is om grenzen af te schaffen, zelfs als we uitsluitend in economische termen willen denken. Maar kennelijk geldt het recht op vrij verkeer niet voor hulpbehoevenden die van buiten komen. Intussen denken wij aan nieuwe ongekende avonturen en reizen die verder gaan dan ooit een mens is gegaan. Wij dromen van het koloniseren van Mars, want zo is de mens: hij gaat van nature verder dan elke natuurlijke barrière. Maar om niet gestoord te

worden in onze dromen richten wij kunstmatige barrières op voor andere mensen.

U bent nooit bang geweest, maar u bent bang, madame, ik weet het. Uw politici verschijnen om de haverklap op uw televisie om u te waarschuwen voor torenhoge kosten, maatschappelijke ontwrichting en de teloorgang van uw joods-christelijke cultuur, want zij hebben baat bij uw angst. U hebt medelijden, want u ziet de nood op hun gezichten gegrift staan, maar uw politici zeggen u dat u hun vooral geen bed en geen bete broods moet geven, omdat daar een aanzuigende werking van uitgaat. Met elke pleister die u plakt en elke aai over iedere bol die u geeft, bent u er schuldig aan dat er ijlberichten naar Afrika en Syrië gaan waarin miljoenen landgenoten ervan op de hoogte worden gesteld dat het bij u goed toeven is. Dat zeggen ze. Maar u ziet de ellende die ze willen ontvluchten en de ellende die ze ervoor overhebben om te vluchten en u vraagt zich af of ze een aanzuigende werking nodig hebben. Maar uw politici zeggen dat het bedriegers zijn en dat sommigen van hen weliswaar echte vluchtelingen zijn uit echte oorlogen, maar dat de meerderheid alleen maar naar u toe komt omdat zij hoopt rijk te worden. U hoort hen en vraagt zich af waarom vluchten voor armoede niet telt. En u voelt zich schuldig, want er zijn er te veel die verdrinken in uw zee, maar uw politici zeggen dat het beter is om hen te laten verdrinken en dat de georganiseerde reddingsacties een soort veerdienst zijn. U vraagt zich af of het dan niet beter is om een echte veerdienst te organiseren in plaats van deze merkwaardige service waarbij de passagiers eerst voor een godsvermogen halfdood in het water moeten belanden alvorens een deel van hen de plaats van bestemming bereikt. Uw politici zeggen dat het moslims zijn en dat ze

u zullen islamiseren. U hebt het op uw oude, stramme vingers nageteld. De moslims op uw continent vormen op dit moment vier procent van de totale bevolking. Als u alle miljoenen Syriërs die er zijn zou opnemen, zou het aantal moslims stijgen naar vijf procent. Zelfs in dat extreme geval zou u zich geen zorgen hoeven maken, als u zich überhaupt al zorgen moet maken om de levensbeschouwing van individuen. Uw politici zeggen dat ze radicaliseren en criminaliseren. De statistieken spreken dat tegen. Autochtonen hebben statistisch gezien een grotere kans om het verkeerde pad op te gaan dan voormalige vluchtelingen. Die willen gewoon een rustig, veilig leven. Ze prefereren de regen boven regens van bommen. Ze willen niets liever dan werken en geld verdienen. Maar uw politici zeggen dat dat niet mag, want we moeten hen niet laten wennen aan uw welvaartsniveau. U vraagt zich af of ze niet juist dan radicaliseren en criminaliseren. En hoewel uw politici blijven benadrukken dat u zo niet mag denken, krijgt u vooral de gedachte niet uit uw hoofd dat het onmenselijk is om mensen in nood die bij u aankloppen voor hulp de deur in het gezicht dicht te smijten.

Zo voelt u zich verscheurd door tegenstrijdige sentimenten en belangen. U staat op van uw chaise longue, zet de televisie uit en strompelt op uw oude, stramme benen naar de ramen van uw Brusselse appartement om de luiken te sluiten. Als u de verschoppelingen niet ziet, houden ze misschien vanzelf op te bestaan. U wilt eigenlijk alleen maar met rust gelaten worden met uw herinneringen aan overzichtelijke tijden toen de buitenwereld buiten bleef. Maar u bent oud, madame. Ik heb u innig lief en voor mij bent u nog net zo mooi als toen u als meisje met een mand vol bloemen op de rug van een stier de zee overstak en

oog in oog met een adelaar vrouw werd, of mooier nog dan dat, omdat de geschiedenis uw gelaat heeft gegroefd en getooid met karakter en droeve wijsheid, maar we moeten onder ogen zien, u en ik, dat u oud bent. Uw bleke, magere handen zijn bijna doorzichtig. Ze kunnen geen aarde meer ploegen, geen graan meer dorsen en geen deeg meer kneden. U kunt zichzelf niet eens meer kleden. Uw japonnen, negligés, handtassen en boa's komen uit China. Uw fantasieën worden in Hollywood gemaakt en uw telefoongesprekken gevoerd door iemand in India. Het enige wat u nog hebt, zijn uw herinneringen, die u kunt verkopen. Maar u kunt uw doktersrekeningen er niet eens meer van betalen. Uw ouderdom wordt duurder dan wat u kunt opbrengen. U kunt niet zo doorgaan. Iemand moet voor u zorgen.

En als u uw luiken weer opent en naar buiten kijkt, zal ik u zeggen wat u ziet. Wat op reis is gegaan van verre uit het land waar u bent geboren en tot u komt over de zee die u bent overgestoken, is uw jeugd. Zie hoe breed hun zwarte ruggen zijn en hoe sterk hun zwarte spieren. Ze lijken wel stieren. Zie die blik van hoop en vechtlust in hun ogen. Het is de blik van een adelaar. U moet niet bang voor hen zijn. U hebt hen nodig. Zij zijn precies wat u nodig hebt. U hebt niets anders méér nodig dan hen. Zet uw ramen open, haal uw deur van het nachtslot en verwelkom hen. Haal hen binnen en omhels hen. Leg bloemenkransen om hun nek. Zij zijn uw toekomst.

Ze hadden mij de nacht beloofd, vol met pailletten
als op het glitterpak van sterren, showballet en
een tickertape van bankbiljetten op toneel.
Ze hadden mij de dag beloofd, zo wit als meel,
koel als de nacht, met gratis water uit de lucht,
zo koud als sneeuw. En zij vertelden het gerucht
dat de verschroeide, rode aarde groen is, dat
gewassen uit de rotsen spruiten, dat een stad
een tuin kan zijn waar volle vlinderstruiken staan.
Ze hadden mij beloofd dat ik als prins zou gaan
op leren schoenen van echt leer tussen de koeien
die vet als nijlpaarden op grasland staan te loeien
tot iemand tanden zet in al hun lillend spek.
Maar ik geloofde dat maar half. Ik ben niet gek.
Ik ging niet voor het sprookje. Ik ging voor het geld,
dat ik tijdens mijn reis al tien keer heb geteld
in alle munteenheden die ik kon bedenken.
Ik wou mijn moedertje een wasmachine schenken,
zodat haar kromme vingers zouden kunnen spelen
met gouden haartjes van een kind dat ik zou telen
uit kluiten van een zompige, gezonde grond.
Ze hebben mij daarbij beloofd dat ik terstond
mijn inkomen kan afhalen aan het loket,
waar ook mijn Rolex lag, en mijn cabriolet,

die onontbeerlijk waren voor mijn nieuwe leven,
waar alles steeds op tijd zou gaan en afgedreven
gedachten claxonnerend werden ingehaald.
Succes. Dat wou ik. Daarom heb ik geld betaald
aan Omar met zijn oude truck, waaronder ik
de zandhopen van Mali als onzichtbaar kwik
ontvlucht ben naar de blauwe emirs van het noorden,
die voor een uitgespuugde peuk een man vermoorden.
Ik heb betaald voor water en voor autobanden,
die ik gekauwd heb zonder iets te drinken. Hands
bestalen mij of sloegen. Ik heb geld betaald
om ergens wel of niet te worden opgehaald
om voor wat extra geld een mijnenveld te zien
bij nacht. Ik heb gezien dat daar een man of tien
met afgerukte benen werden neergelegd
in de woestijn. Want onze Omar had gezegd
dat anders alle helikopters zouden komen
om met hun wieken alle dromen af te romen
tot kansloos terug naar af. Ik zag mijn naamloos graf
bij ieder roadblock, elke kiezel, elke laf
gecamoufleerde truc om nog meer te betalen.
Maar mijn snoeizwarte ziel wist dat ik het zou halen.
Het moest. Daar was de overkant. Daar was het leven
dat ik aan mijn verminkte moedertje kon geven.
Ik zou haar elke maand driehonderd franken sturen.
Dat zou genoeg zijn om een beter huis te huren
met echt elektrisch licht en stromend water. Later
zou ik haar meenemen naar Disneyland. Maar gaat er
een boot van Afrika naar Hollywood? De zee.
Ik zag de zee na maanden sterven. Ik ging mee
op een oranje sloep waarvoor ik moest betalen.
We hadden niet genoeg om het te kunnen halen

en waren met te veel. De brakke motor zweeg
op volle zee en onze jerrycan was leeg.
We hebben om het restje water nog gevochten.
En onder de meedogenloze zon bezochten
mij alle visioenen van een continent
waar iedereen rechtvaardig door de regen rent
omdat geluk daar democratisch is gemaakt.
Ik was er bijna, had het bijna aangeraakt.
Ze hadden het beloofde fucking land beloofd
en niet de zee. Maar zee heeft mij van land beroofd.
Want voor een neger is het illegaal te dromen.
En als je al halfdood bent, zal een visser komen
die als de dood is voor de wet. Wie negers redt,
wordt als mensensmokkelaar zo vastgezet.
Gelukszoeker word ik genoemd in de annalen.
Ik wou dat ik het tot zover had mogen halen.
Ik wou bestaan. Ik had zo graag iets mogen mogen.
Maar nu zie ik voor altijd zee met dode ogen.

‘18’, uit: *Idyllen* (2015)

Fatou yo

I

Djiby heb ik voor eerst ontmoet in Via di Pré, waar anders. Overdag is dat misschien wel de mooiste straat van Genua. 'Overdag' is een weinig precies woord, dat ik slechts gebruik als contrast voor de nacht. Via di Pré is op haar mooist in de vooravond van een zomerdag, wanneer zwoele schemer neerdaalt in de zwarte steeg. Dat is het uur waarop iedereen net is ontwaakt uit zijn middagslaap om geeuwend op de straathoek gade te slaan hoe anderen werken. En anderen werken. Er wordt onder luid rumoer halal geslagerd in nissen in de muur. Daarnaast wordt onder luid gekrakeel het kroeshaar gladgestreken van aardbevingbestendige negerinnen, die in alle talen die Afrika rijk is roddelen over anderen die de dag daarvoor hun haar hebben laten strijken, waarbij ze vooral grappen maken over hoe dik de betreffende konten wel zijn en hoe lui hun mannen. Fruit ligt te bollen in de winkels. Hier is zo goed als alles voor zo goed als niets te koop. Dit is Afrika.

Vrouwen in breed uitwaaierende, traditionele gewaden zitten op straat om papieren zakdoekjes en tandenstokjes te verkopen. Maar ze verkopen geen papieren zakdoekjes en tandenstokjes, ze zijn voodooheksen die voor het juiste bedrag de macht hebben om een rivaal impotent te maken

of een onbetrouwbare minnares een been te laten verliezen. Er zijn witte en zwarte heksen, zij die helpen en zij die schaden, maar het verschil is voor een noorderling niet te zien. Daarnaast hebben ze nog een functie. Ze zitten meestal voor de deur van het palazzo waar ze wonen en dat is niet voor niets. Ze houden de wacht. Want ze wonen daar met familieleden, zonen en neven, die dealen en allerlei andere louche zaakjes bedrijven en daarom is het van belang om in de gaten te houden wie het pand binnengaat. En ze zijn allemaal schatrijk. Er hoeft maar ergens een abusievelijk aangesloten gasfles te ontploffen of trillende volgelingen van de heks komen in een Mercedes voorrijden om haar met haar koffers geld op de achterbank in veiligheid te brengen.

's Nachts, wanneer de slagers, kappers en fruithandelaars hun rolluiken hebben neergelaten en afgesloten met minstens vier hangsloten, wordt Via di Pré oorlogsgebied. Voetstappen klinken hol terwijl je wandelt tussen de loopgraven en ze klinken voor alle partijen even verdacht. De Senegalezen voeren oorlog tegen de Marokkanen, de Zuid-Amerikanen tegen de Senegalezen en de Marokkanen, de Marokkanen tegen iedereen. Ze gebruiken stenen en flessen als munitie. Soms gebruiken ze munitie als munitie. Het komt voor dat er doden vallen, al lees je daar zelden iets over in de krant omdat de slachtoffers illegaal zijn en officieel niet bestaan en omdat ze om verdere problemen te voorkomen door hun landgenoten zo snel mogelijk worden opgeruimd. Van de politie hebben ze sowieso niets te verwachten. Ze vereffenen de rekening wel op hun eigen manier.

Dat je niet wordt geraakt in dit spervuur, heb je uitsluitend te danken aan je blanke huid. Voor de oorlog tussen de immigranten onderling ben je irrelevant. Je bent voor

hen gewoon een domme, weke, witte buitenstaander die nergens iets van begrijpt. Van de bendeleden mag je rustig onwetend voorbijsjokken door het niemandsland dat is gewapend op een manier waar jij geen weet van hebt. Maar in dat niemandsland zijn gauw diefjes actief die het hebben voorzien op je wankele tred, je mobiele telefoon en de vijf euro die je nog in je broek zak hebt. De politie is hier geen partij. Zij mijden Via di Pré na zonsondergang omdat het er dan gewoonweg te gevaarlijk is.

2

Daar woont Cinzia, vlak bij de Commenda, op de bovenste etage van een palazzo dat al is uitgewoond sinds de middeleeuwen. De trappen zijn zo uitgesleten dat je er soep in zou kunnen koken. Buren heeft ze niet meer, niet echt. Wel scheuren in de muur vanwege een gasfles die is ontploft in het belendende pand. Maar ze heeft het mooiste terras van Genua. Boven op haar dak zie je alles: het wanhopige labirint, de verkeerd aangelegde snelweg, de vuurtoren en de haven. Het uitzicht op de haven is magisch. Langzaam drijvende flatgebouwen zoals de msc Fantasia of de msc Poesia groeten de stad met drie diepe hoornstoten, terwijl de veerboten afvaren naar Sardinië, Sicilië, Barcelona of Afrika. Al die boten samen zijn een ontroerend traag ballet van dromen van elders waar het net zo slecht zal zijn als hier maar in elk geval niet hier.

Ik zat met Cinzia op haar terras, dacht aan al deze dingen en toen kwam hij binnen, hij droeg iets zwaars. Hij lachte er vrolijk bij. Witte tanden blonken in zijn zwarte gezicht.

‘Oi Djiby,’ zei Cinzia. ‘Maar wat voor cadeau kom je mij vandaag brengen?’

‘Dat weet ik precies,’ zei hij. ‘Tets zwaars.’ Dat vond hij zelf erg grappig. ‘Je weet dat dat mijn beroep is: zware dingen dragen. Voor lichte dingen heeft Francesco iemand anders. Maar die verdient nog minder dan ik.’ Schaterend legde hij de grote zak in een hoek van het terras.

Ze stelde hem aan mij voor. ‘Leonardo is ook buitenlander, net als jij.’

‘Misschien is hij ook buitenlander, maar niet zoals ik. Hij hoeft geen zware dingen te dragen. Hij mag dingen die ik niet mag. Want zijn oren zijn doorschijnend en zijn tanden zwarter dan zijn gezicht.’ Grinnikend nam hij afscheid. Op de trap naar beneden begon hij te zingen. Het klonk als ‘Fatou yo’. Het klonk melancholisch. Het geluid stierf weg terwijl hij afdaalde naar de straat.

‘Heeft hij de sleutels van je huis?’

Cinzia haalde haar schouders op. ‘Hij is een goede jongen. Hij is een van de slaafjes van Francesco, mijn huisbaas.’

‘Huur je dit?’

‘Hij is eigenaar van het hele palazzo. En ik heb gehoord dat hij tientallen panden bezit, vooral hier in Via di Pré.’

‘Dus hij verhuurt vooral aan de Senegalezen.’

‘Maar hij is een goed mens. Volgens mij heeft hij ook politieke ambities, dus hij kan het zich niet permitteren om bekend te staan als de zoveelste huisjesmelker die illegalen uitbuit. En hij houdt van Via di Pré. Hij wil meer blanken hier, daar spant hij zich echt voor in. Zo ben ik aan dit appartement gekomen.’

‘Omdat zijn panden dan meer waard worden. Als dit een minder zwarte wijk wordt.’